

آئین‌های محرم و نقش فرهنگ‌ساز آن

دکتر وحیده احمدی*

اشاره:

مراسم محرم، یکی از مهمترین آئین‌های مذهبی در ایران است که هر ساله شور و فعالیت خاصی را در میان مردم به وجود می‌آورد. عشق به حضرت سیدالشهدا علیه السلام و خاندان مطهر ایشان از سویی و کارکردهای قابل ملاحظه هویت‌دهی و غلبه فرهنگ مشارکتی از سوی دیگر برگزاری این آئین را در میان ایرانیان از اهمیت خاصی برخوردار کرده است. این نوشتار تلاش می‌کند تا ضمن اشاره به روندها و رویکردهای جدیدی که امسال در مراسم محرم غلبه داشت، به بایسته‌های لازم برای برگزاری هر چه بهتر مراسم محرم با توجه به تحولات جامعه بپردازد.

مقدمه

یکی از پایه‌های اساسی جوامع که موجب پویایی، نمو و بالندگی آن جامعه می‌شود، آداب و رسوم و رویدادهای مبتنی بر فرهنگ تاریخی آن جامعه است. در این میان فرهنگ و آداب و رسوم مذهبی از جایگاه بسیار مهمی برخوردار است زیرا در لایه‌های اعتقادی ذهن، ریشه دارد که نسبت به لایه‌های دیگر ساختار ذهنی، منسجم‌تر و مستحکم‌تر است. محرم و فرهنگ عاشورا در ایران یکی از مهمترین رویدادهای حوزه اجتماعی است که سطوح مختلفی را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ ضمن آنکه آمیخته قدرتمندی از جنبه‌های دینی و معنوی، آداب و رسوم تاریخی و فرهنگ مشارکتی است. بر این مبنا این رویداد به عنوان یادآور حماسه خونین عاشورا، هم‌مرورگر ارزشمندی برای آموزه‌های دینی

و مذهبی در میان مردم است و هم به عنوان بستر قابل توجهی برای نمود رسوم و سنن مختلف مناطق مختلف ایران، بروز یافته است. در واقع ارزش و جایگاه ویژه محرم به عنوان یک رویداد دینی در میان خرده‌فرهنگ‌های مناطق مختلف به گونه‌ای بوده است که نحوه بزرگداشت و برگزاری آن طبق آداب و رسوم هر منطقه، بومی شده است. مراسم مختلف شمال و جنوب و شرق و غرب کشور همچون مراسم خاص علم‌بندان در ماسوله و یا تمایل مردم ایبانه برای برگزاری آداب و رسوم محرم و عاشورا به دور از رسانه‌ها و گردشگران و در فضای یکدست بومی خود، مثال‌هایی از تلفیق فرهنگ مذهبی محرم و آداب و رسوم تاریخی در کشور است. در این میان محرم و عاشورا نماد قابل توجهی از فرهنگ مشارکت در میان سطوح مختلف اجتماعی مردان و زنان اعم از بزرگسالان، جوانان و نوجوانان است به گونه‌ای که می‌توان مراسم محرم و تعامل‌های اجتماعی در آن را به مثابه نمادهای پویایی از جامعه مدنی در نظر گرفت که در قالب آن یک هدف دینی، مذهبی و معنوی با حداکثر همفکری، همکاری و مشارکت سازماندهی شده به پیش می‌رود. از این رو محرم و مراسم تاسوعا و عاشورا، تبدیل به پایه تأثیرگذاری از فرهنگ اسلامی - ایرانی شده است که به همین میزان، برگزاری هر چه بهتر آن از جایگاه

ویژه‌ای برخوردار است. در این نوشتار ضمن اشاره به جوانب مختلف برگزاری مراسم محرم با توجه به رویدادها و روندهای جاری در سطح کشور، به این مسئله پرداخته خواهد شد که چه رویکردها و اقداماتی می‌تواند کارکردهای مثبت مراسم محرم را تحت شعاع قرار دهد و نیز با توجه به تغییرات اجتماعی و فرهنگی که جامعه ایرانی با آن روبه‌رو است، چگونه می‌توان هر ساله جوانب مختلف برگزاری این مراسم را ارتقا بخشید؟

رویدادها و رویکردهای محرم ۱۳۹۵

مراسم محرم امسال همانند سال‌های گذشته، در مناطق مختلف کشور برگزار شد و مردم در هیئت‌ها و تکایا، آیین‌ها و آداب و رسوم این مراسم را به صورت منظم به جا آوردند. اگرچه این مراسم هر ساله از چارچوب یکسانی برخوردار است اما می‌توان به روندهایی اشاره کرد که منطبق با تحولات اجتماعی نسبت به سال‌های گذشته نمود آشکارتری داشت. برخی از مهمترین این روندها عبارت بودند از:

ورود قدرتمند فضای مجازی در مراسم محرم: اگرچه

پوشش رسانه‌ای، همواره یکی از ابعاد انعکاس مراسم محرم در صدا و سیما بوده که در چند سال اخیر به سایت‌های خبری و تحلیلی اینترنتی نیز رسید اما امسال به صورت محسوس‌تری مراسم محرم در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی کاربران نیز بازتاب یافت. سیل عظیم عکس‌ها، تصاویری که کاربران را در کنار نذری عاشورا و یا در مراسم سینه‌زنی و زنجیرزنی نشان می‌داد و متن‌های کوتاه و بلندی که برای بزرگداشت این مراسم، در شبکه‌های مجازی منتشر می‌شد، نشان از شکل‌گیری هویت جدیدی برای مراسم محرم در فضای مجازی داشت. بازتاب گسترده تصاویر شخصیت‌های برجسته کشور، چهره‌های مشهور هنری و ورزشی و مردم عادی در صفحات مجازی، به معنای پایه‌گذاری سنت جدیدی در این فضا بود که به واسطه آن همان‌گونه که بازتاب برخی از اعیاد و مناسبت‌های باستانی همچون نوروز به صورت فراگیری در شبکه‌های اجتماعی نهادینه شده است، محرم نیز هدایت‌کننده فضای مجازی در بازه زمانی خاص خود است.

افزایش انتظارات از برگزارکنندگان مراسم محرم:

یکی دیگر از مسائل مهمی که در محرم امسال نمود داشت، رویکرد انتقادی نسبت به برخی برگزارکنندگان و هشدار نسبت به معایب

و پیامدهای فعالیت‌های آنان بود. به عنوان مثال متون مختلفی در مطبوعات، رسانه‌های اینترنتی و فضای مجازی در مورد مطالب عنوان‌شده توسط مداحان منتشر شد؛ ضمن آنکه حذف و یا تقلیل زمانی بخش خطیب و سخنران مذهبی و جایگزینی آن با بخش مداحی از جمله مواردی بود که انتقادهای را در متون مختلف به خود اختصاص داد.

لزوم توجه مداحان به چرایی قیام کربلا و آموزه‌های آن به جای تمرکز بر چگونگی روی دادن آن، از دیگر مسائلی بود که در لایه‌های مختلف اجتماعی مورد تأکید قرار گرفت. در این میان نگاه‌های انتقادی به نحوه پوشش صدا و سیما از مراسم محرم، همچنین تکراری بودن برنامه‌ها و سلیقه‌ای بودن انتخاب سخنرانان و مداحان توسط این نهاد، نشان می‌داد که جایگاه والای مراسم محرم و احترام ویژه به چگونگی برگزاری آیین‌های مربوط به آن در کنار ارتقای آگاهی مخاطبان، موجب افزایش انتظارات از برگزارکنندگان در قالب‌های مختلف مداحان، سخنرانان و صدا و سیما شده است.

همزمانی مراسم محرم با رویداد

ورزشی: همزمانی ناگزیر تاسوعا با دیدار تیم‌های ایران و کره جنوبی در چارچوب بازی‌های مقدماتی جام جهانی، یکی دیگر از مسائل محرم امسال بود که نگرانی‌هایی را برای مسئولان و برخی از افراد به وجود آورد. تلاش برای لغو این دیدار از جانب برخی از افراد و هشدارهای مختلف در مورد حفظ حرمت روزهای تاسوعا و عاشورا از سوی تماشاچیان این مسابقه در ورزشگاه، موجب برخی حاشیه‌ها در روزهای منتهی به تاسوعا و عاشورا و واکنش‌ها و جبهه‌گیری‌های مختلف از سوی جریان‌های داخل شده بود. با

داشت. انحلال یک هیئت انحرافی در زاهدان که گفته می‌شود در تلاش بوده با توزیع جزوات و سخنرانی‌های یک مداح افراطی، وحدت جامعه را خدشه‌دار کند و تلاش برای ارشاد این افراد نمونه بارزی از هوشیاری جامع مسئولان امنیتی بود.

بایسته‌های کنونی برگزاری مراسم محرم

مراسم محرم را باید نمادی غنی از فرهنگ اسلامی-شیعی و ایرانی دانست. فرهنگی که هم جایگاه بلندمرتبه دین و مذهب را در کشور نشان می‌دهد و هم نمادی از سرمایه کهن فرهنگ ایرانی را در خود نهفته دارد. ضمن آنکه رابطه تنگاتنگ فرهنگ عاشورا با انقلاب اسلامی ایران، مؤید جایگاه فرهنگ دینی و مذهبی از یک سو و انعکاس آن در فرهنگ بومی مردم ایران از سوی دیگر بوده است. از این رو تلاش برای هر چه بهتر برگزاری و ارتقای آن که منوط به تقویت بعد اسلامی و مذهبی و نیز بعد بومی آن است، وظیفه و رسالت هر ایرانی معتقد به شمار می‌آید. به عبارت دیگر هر آنچه که منجر به تضعیف جنبه‌های اصلی مراسم محرم به ویژه بعد دینی و مذهبی آن و در مرتبه دوم بعد بومی آن می‌شود، باید همواره رصد و تحدید آن در دستور کار قرار گیرد. این مسئله مربوط به زمان حال نبوده و شخصیت‌های دینی انقلابی و برجسته همچون شهید مطهری نیز آن را تحت عنوان «حماسه حسینی» مورد تأکید قرار داده است. به نظر می‌رسد می‌توان در چارچوب این دو عامل، به برخی از مسائلی که باید برای تحدید هر چه بیشتر آن کوشید، پرداخت؛ ضمن آنکه در مقابل مواردی که برای ارتقای پاسداشت مراسم تاسوعا و عاشورا نیاز است، باید مورد توجه بیشتری قرار گیرد.

تلفیق عقلانیت و معنویت عاشورایی: از جمله مسائلی که به اشتباه وارد مراسم محرم شده است، روایت برخی مداحان در مورد چگونگی رویداد کربلا و حوادث روز واقعه است. اگرچه باید این نکته را پذیرفت که مرور مصائبی که در عاشورا گذشته است خود انگیزه قوی برای مبارزه با ظلم و بیداد و مقاومت و ایثار و بسیاری دیگر از ارزش‌های انسانی است و در انتقال وجه حماسی عاشورا، ارزشمند است اما فریه‌سازی این وجه در مقابل وجوه دیگر این قیام سرنوشت‌ساز از سوی مداحان می‌تواند به مرور زمان، عاملی تهدیدزا به شمار آید. این امر را سال‌ها پیش شهید مطهری به صراحت هشدار داده‌اند: «این قضیه را ما باید همان طوری که بوده است، بدون کم و زیاد تلقی کنیم و اگر کوچک‌ترین دخل و تصرفی از طرف ما در این

وجود این، در رویداد ورزشی مذکور نهایت حرمت‌گذاری به این رویداد دینی و مذهبی گذارده شد و افراد حاضر در ورزشگاه با نمادهای مختلف اعم از لباس مشکی، سربند، شعار و سایر موارد، غلبه محرم بر فضای ورزشگاه را مورد تأکید قرار دادند.

حفظ امنیت و ممانعت از فعالیت

ناآگاهان: یکی از مسائل مهمی که در برگزاری مراسم امسال نمود آشکار داشت، حفظ امنیت در سراسر کشور و ممانعت از بروز حوادث امنیتی بود. در حالیکه مراسم تاسوعا و عاشورای حسینی در ایران، یکی از فرصت‌های مناسب برای تروریست‌ها و تکفیری‌ها با هدف اعمال خرابکارانه به شمار می‌رود اما با تدبیر و هوشیاری بخش‌های امنیتی و اطلاعاتی کشور، هیچ‌گونه حادثه‌ای از این دست در کشور رخ نداد. ضمن آنکه دستگیری برخی از عوامل خرابکار در شهرستان لارستان که به نقل از رئیس شورای تأمین استان فارس حتی امکان تعطیلی برخی مراسم عزاداری را نیز مطرح کرده بود، نشان می‌داد که عوامل تروریست در خارج از کشور تمایل و تلاش بسیاری برای اختلال در مراسم و حملات تروریستی به ویژه در تجمع‌های مردمی فشرده دارند اما توان نفوذ به داخل کشور توسط نیروهای امنیتی داخلی از آنها سلب شده است.

یکی دیگر از مسائلی که نسبت به وقوع آن هشدار داده شد، سوء استفاده از مراسم محرم و تبدیل این واقعه دینی برجسته به عامل اختلاف‌افکنی و تفرقه داخلی بود. این امر که از سوی مقام معظم رهبری به شدت مورد تأکید قرار گرفت در عملکرد نیروهای انتظامی و امنیتی نیز بازتاب مؤثری

شرایط دو آیین مذهبی محرم با دو آسیب مواجه می‌شود؛ نخست آنکه مراسم محرم با تأکید بر مسائل سیاسی داخلی و به ویژه با اطلاعات ناقص مداحان، بستری برای صف‌آرایی‌های جناحی مردم شود که این امر آسیب جدی نه تنها به آیین باشکوه محرم بلکه به ساختار امنیت داخلی بوده و مقام معظم رهبری نسبت به آن بارها هشدار داده‌اند. ایشان در درس خارج از فقه خود در محرم امسال «اتحاد» را مهمترین چیزی دانستند که کشور به آن نیاز دارد. دوم آنکه غلبه مباحث و شعارهای سیاسی در مراسم محرم، موجب تمایل افراد برای عزلت‌گزینی و خروج از تجمعات عزاداری با توجیه عزاداری شخصی شود که این امر نیز به مرور می‌تواند شور کونی دسته‌های عزاداری و یا تجمعات مختلف را تحت تأثیر قرار داده و همچنین مراسم و آیین محرم را از نماد هویت ملی به خرده‌هویت‌های جناحی تقلیل دهد. از این رو پیراستگی مراسم محرم از سیاست‌زدگی‌های غیرضروری و تلاش برای اتحاد و همبستگی همه صفوف ملت در مقابل دشمنان خارجی، نه تنها امر مورد تأکید رهبر انقلاب است بلکه یکی از پایه‌های اساسی امنیت داخلی و نیز عاملی مهم در ارتقای برگزاری مراسم محرم به شمار می‌رود.

حفظ و تداوم خودجوشی مردم در برگزاری مراسم: یکی از جلوه‌های کم‌نظیر برگزاری آیین محرم، خودجوشی مردم در برنامه‌ریزی و اجرای مراسم اعم از تشکیل دسته‌ها، نوحه‌خوانی و ستادهای توزیع چای و نذری و سایر موارد بوده است. اینکه این مراسم به نوعی ویژگی‌های یک جامعه مدنی پویا را نشان می‌دهد، مبتنی

حادثه صورت بگیرد، حادثه را منحرف می‌کند؛ یعنی به جای اینکه ما از این حادثه استفاده کنیم، قطعاً ضرر خواهیم کرد». ضمن آنکه شهید مطهری از «تلاش صرفاً برای گریاندن در مجالس عزاداری» به عنوان تمایل و رغبت غیرمسئولانه یاد می‌کند و بر نکته مهمی دست می‌گذارد که برای حال حاضر نیز که فقط انگشت اتهام به سوی مداحان است، می‌تواند مؤثر واقع شود. ایشان در نقد و تحلیل «گریاندن در مجالس عزاداری» را نه تنها خواست مداحان بلکه اشتباه مردم در قالب ترغیب و تحریک مداح به این شیوه، می‌خوانند و بر این امر پافشاری می‌کنند که باید این آسیب از طرق مختلف در میان مردم، شفاف‌سازی شود: «شما باید روضه راست را بشنوید و معارف و سطح فکرتان بالا بیاید؛ به طوری که اگر در یک کلمه روحتان اهتزاز پیدا کرد، یعنی با روح حسین بن علی هماهنگی کرد و اشکی ولو ذره‌ای، اگر یک چنین اشکی در حالت هماهنگی روح شما با حسین بن علی از چشم شما بیرون بیاید، واقعا مقام بزرگی برای شما است؛ اما اشکی که از راه قصابی کردن بخواهد از چشم شما بیاید، اگر یک دریا هم باشد ارزش ندارد». در این میان باید توجه داشت که جامعه ایرانی مخاطب مراسم عاشورا، در حال جایگزینی نسلی است و نسل جدیدی که به عنوان مخاطبان جدید، در مراسم محرم حضور دارند، از ذهنی پرسش‌گر، تحلیل‌گر، عقل‌محور، کنجکاو و نقاد برخوردارند که همین مسئله انتقال مفاهیم و مضامین به آنها را با ظرائف خاصی همراه می‌کند. از این رو ویژگی‌های این نسل جدید مخاطب، برای مداحان و خطیبان وظیفه‌ای مهم را تعریف می‌کند که بر اساس آن باید کلام آنها مستدل، عقلانی و در نهایت جذب‌کننده بوده و خاصیت طردکنندگی مخاطب جدید در آن وجود نداشته باشد.

تلاش برای تحدید سیاست‌زدگی: یکی از مشخصه‌هایی که در مراسم عاشورا باید مورد لحاظ قرار گیرد، پیوند دین و سیاست است که در انقلاب اسلامی ایران و در کلام حضرت امام خمینی (ره) نیز مورد تأکید قرار گرفته است. این در حالی است که این امر با جبهه‌گیری سیاسی و جناح‌بندی خطیبان و مداحان کاملاً متفاوت و ناهمسو بوده و ورود این قشر به مباحث سیاسی در روضه‌ها و مداحی‌ها، بیش از هر چیزی سیاست‌زدگی این قشر را القا می‌دهد. مسئله‌ای که ممکن است در صورت تداوم و افراط، به مراسم محرم نیز تعمیم داده شود و موجب ریزش شرکت‌کننده‌های جناح‌های مختلف سیاسی از حضور در مراسم، مساجد و تکایا شود. در این

کارشناسی دارد. این در حالی است که صدا و سیما ملی در مراسم محرم نیز نتوانست برنامه‌های رضایت‌بخشی را تولید نماید و از سوی بسیاری از کارشناسان و تارنماهای اینترنتی مورد انتقاد قرار گرفت به گونه‌ای که یکی از کارشناسان در مصاحبه‌ای اعلام کرد که «بزرگترین خدمتی که دولت می‌تواند به حفظ و پاسداشت سنت‌های عزاداری بکند، خاموش کردن تلویزیون ملی در ایام محرم است چرا که اگر خاموش باشد آسایش کمتر است». به نظر می‌رسد مهمترین مانعی که موجب شده است تلویزیون جایگاه خود را در میان مردم تا حد زیادی از دست دهد، دورشدن از فضای جامعه است؛ امری که به نقل از کارشناس مذکور در پرداختن به ذائقه تنها گروهی از تهرانی‌ها خود را نشان می‌دهد. این مسئله در حالی است که تولید برنامه‌های مختلف مرتبط با عاشورا همچون بازتاب آداب و رسوم نقاط مختلف کشور در برگزاری این مراسم، پخش تیزرهای اصیل و با قدمت و نیز تلاش برای ساخت سریال‌های مذهبی قوی همچون دو دهه اول انقلاب، به جای برنامه‌های سلیقه‌محور می‌تواند مردم را نه تنها در محرم بلکه به صورت کلی با تلویزیون آشتی دهد.

پذیرش جامعه‌پذیری تدریجی در مراسم محرم: یکی دیگر از مسائلی که در چند سال اخیر نمود قابل توجهی در دسته‌ها و تجمعات عزاداری داشته است، حضور نوجوانان و جوانانی است که برخی از آنها از سبک‌های ظاهری متعارفی استفاده نمی‌کنند به گونه‌ای که اصطلاح «آرایش محرم» نیز وارد ادبیات این آیین شده است. اگرچه این امر در کلیت خود پذیرفته نبوده و اصلاح آن باید مورد توجه قرار گیرد اما به نظر می‌رسد بیش از آنکه از حضور این افراد باید نگران بود باید شیوه برخورد با آنها مورد توجه قرار گیرد. به عبارت دیگر برخورد تخریب‌گرانه با این افراد که به اقتضای سن، به اشتباه از برخی نمادهای ظاهری استفاده می‌کنند، ممکن است به محرم‌گریزی و در سطح دیگر حتی دین‌گریزی آنها منجر شود. از این رو می‌توان با جذب آنها در دسته‌ها و دادن مسئولیت‌های مختلف به آنان، نه تنها آنها را علاقمند به مسئولیت‌پذیری در مراسم محرم کرد بلکه در عمل و رفتار، جامعه‌پذیری آنها را هدایت کرد؛ همانگونه که واقعه عاشورا خود بزرگترین نماد از امر به معروف و نهی از منکر در قالب رفتار عملی به شمار می‌آید. این امر موجب می‌شود که تمایل فرد هر سال برای تعریف هویت خود در قالب «عزادار محرم»، افزایش یافته و در نتیجه ظاهر خود را با آنچه که مقبول جامعه است، تطبیق دهد. از این رو پذیرش و تساهل در مقابل

بر مردمی بودن و پیشبرد امور مختلف آن توسط ستادهای مردم‌محور است. از این رو دولتی شدن آن به معنای برنامه‌ریزی نهادهای دولتی برای برگزاری دسته‌ها و یا صرف بودجه برای ستادهای توزیع چای و نذری در مقادیر کلان، اگرچه ممکن است در ابتدا به نظر کارکرد مؤثری داشته باشد اما به تدریج موجب شکل‌گیری روحیه طلبکارانه از دولت برای انجام مراسم شده و در نتیجه سهم مالی و معنوی مردم در آن را به حداقل می‌رساند. این امر در سطح دیگری شور و نشاطی را که در برگزاری این مراسم میان افراد وجود دارد، تقلیل خواهد داد. پیامد مهم دیگر آنکه برگزاری این مراسم توسط خود مردم، موجب می‌شود کاستی‌های احتمالی نادیده گرفته شده و مردم به دلیل آنکه خود بانی برگزاری هستند، همدلی و چشم‌پوشی و گذشت را جایگزین نگاه منتقدانه و ایرادگیر نمایند که در صورت تغییر مناسبات، این امر عکس به صورت عکس روی خواهد داد. از سوی دیگر باید به این امر مهم نیز توجه کرد که مراسم محرم، بستری بی‌نظیر برای تخلیه انرژی مشارکتی لایه‌های مختلف اجتماعی و اقلان هویت جمعی آنهاست که در صورت اخلاص در روند آن، کارکرد مشارکتی آن نیز تحت تأثیر قرار خواهد گرفت.

تطابق برنامه‌های محرم صدا و سیما با مراسم واقعی جامعه: اینکه صدا و سیما که در دهه‌های اول و دوم انقلاب با پیشرفت چشمگیر و به رغم محدودیت منابع، یک رسانه موفق در ارتباط با مردم بود اما گفته می‌شود که اکنون ناتوان از دستیابی به رضایت گروه‌های مختلف شده است، بحثی جدا بوده و نیاز به بررسی‌های

جامعه‌پذیری تدریجی نوجوانان و جوانان در مراسم محرم، از جمله مواردی است که توجه به آن، کارکرد مثبتی برای ترمیم شکاف نسل‌ها فراهم خواهد آورد.

نتیجه‌گیری

مراسم محرم یکی از مهمترین رویدادهای مذهبی در کشور است که به نماد غنی از هویت دینی-مذهبی و ملی ایرانیان تبدیل شده است. از این رو تلاش برای تکریم و ارتقای برگزاری آیین و مناسک مربوط به آن از جایگاه بالایی برخوردار است. امسال نیز مانند سال‌های گذشته تلاش بسیاری برای کیفی‌تر کردن این مراسم انجام گرفت که مثمرتر بوده و آیین‌ها و مناسک محرم بدون هیچ‌گونه حادثه امنیتی در کشور برگزار شد. ضمن آنکه حوادث غیرامنیتی قابل توجهی نیز به جز چند حادثه محدود در بازار بزرگ تهران و نیز در گیلان و یزد، روی نداد. در مورد نظم خیابان‌ها نیز مأموران راهنمایی و رانندگی و نیز انتظامی تلاش کردند که تا حد ممکن از بسته‌شدن خیابان‌های اصلی شهر ممانعت کنند و دسته‌ها را به خیابان‌های فرعی هدایت کنند که اگرچه فعالیت آنها رضایت‌بخش و قابل تقدیر بود اما می‌توان در سال‌های آینده با برنامه‌ریزی‌هایی همچون تعیین خیابان‌هایی که دسته‌های عزاداری از آنها عبور می‌کند و اطلاع‌رسانی آن به رانندگان و نیز چندین اقدام ساده دیگر، نظم بیشتری به ترافیک شهری نیز داد. ضمن اینکه نظم و برنامه‌ریزی سازماندهی شده‌ای که در میان زیارت‌کنندگان کربلای معلا امسال وجود داشت همچون مراسم اربعین سال گذشته زبانزد شد و حتی رسانه‌های فارسی‌زبان خارجی نیز زبان به تحسین آن گشودند. علاوه بر این مأموران امنیتی تلاش بسیاری به عمل آوردند تا مراسم تاسوعا و عاشورا که تبدیل به نماد مردم انقلابی ایران شده است، بستری برای سوءاستفاده دشمنان و عاملی برای نفاق و تفرقه بین اقلیت‌های داخلی نشود. از این رو فرمایشات مدبرانه مقام معظم رهبری و هوشیاری نهادهای امنیتی موجب شد تا فعالیت گروه‌های انحرافی که مخل امنیت روانی جامعه هستند، محدود و متوقف شود. با توجه به اینکه برگزاری مراسم تاسوعا و عاشورا و نیز سایر مراسم همچون اربعین حسینی (ع)، دستاویز دشمنان و به ویژه گروه‌های افراطی تروریست و تکفیری است، نیاز است که هر ساله تمهیدات لازم برای اجتناب از هر گونه اقدام تبلیغی خرابکارانه اندیشیده شود. ضمن اینکه اگرچه اقلیت‌های دینی و مذهبی در کشور حضور دارند

اما با توجه به حب اهل بیت در بین تمامی آنها، باید بر جنبه اسلامی و ایرانی بودن مراسم محرم تأکید کرد و از طریق صدا و سیما و سایر برنامه‌های تبلیغی همه اقشار دینی و مذهبی در ایران و نیز مسلمانان جهان را در این آیین پرفیض سهیم نمود. مطمئناً کشورهای هم‌چون عربستان که به دنبال فرصت بوده تا ایران را خارج از مرزهای اسلامی معرفی نمایند و آیین‌های شیعی را تنها مختص به ایران و اقلیتی در جهان اسلام معرفی کنند، از سیاست ایران مبتنی بر سهیم کردن تمام مسلمانان در تکریم و پاسداشت واقعه کربلا، زیان خواهند کرد.

نکته مهم دیگر آنکه نفوذ شدید فضای مجازی اگرچه فرصت‌های بسیاری را برای ارتقای برگزاری مراسم محرم ایجاد کرده، اما پیامدهای خاصی را نیز با خود به همراه آورده است که توجه به آنها حائز اهمیت است. به عنوان نمونه انتشار برخی بخش‌های سخترانی و مداحی در قالب کلیپ‌های طنز و شوخی در فضای مجازی، تسلط و اشراف سخنرانان و مداحان بر گفته‌ها و حرکات خود را بیش از پیش ضروری می‌سازد. مسلماً در صورتی که سخترانی و مداحی با هدف ارتقای روح مخاطب انجام شود، از ژرفای بیشتری برخوردار خواهد شد و نیازی به برخی سخنان و رفتارها از جانب سخنرانان و مداحان نخواهد بود؛ مواردی که بازنشر آنها در فضای مجازی به عنوان دستاویز خنده و تمسخر کاربران، با شأن و منزلت مجلس عزاداری همسو نیست و هوشیاری بیشتری را از سوی برگزارکنندگان مراسم طلب می‌کند.

